

les alqueries pèdia

Fitxa per lesalqueriespèdia / Museu de memòria oral

Nom/cognom	Lola Peris Masià
Any de naixement	1928
Títol	<i>Lola Peris Masià, Lola la del Molí, Lola la Modista</i>
Categories	Dona, infància, oficis
Data i lloc de l'entrevista	Divendres 10 de febrer de 2023, casa de l'entrevistada
Equip entrevistador	Etnopèdia (Laura Yustas, Nelo Vilar)
Enllaç	https://youtu.be/OoGMjTDPK3Q
Extracte	https://youtu.be/3IDY7rCUB_g

Un ofici important al llarg dels segles passats i que ha canviat moltíssim en l'actualitat és el de modista. Les modistes, que feien la roba de dones i xiquets/es (i també trages de boda o comunions en alguns casos) han anat desapareixent amb les tendes de roba barata i el *prêt-à-porter*. Lola Peris, coneguda al poble com Lola la Modista o com Lola la del Molí (perquè va viure allí molts anys) ha sigut una gran modista i ha viscut tot un canvi de civilització. Als seus 94 anys, ens parla de la seua vida entre rialles, recordant moments divertits i d'altres més dramàtics, però sense perdre en cap moment l'humor. En persones com Lola trobem unes Alqueries antigues que ja no existixen, però que continuen vives en els records dels nostres majors i en els joves que aprofiten el regal d'escoltar les seues històries de primera mà. Entrevistes com esta no només ens aporten dades, sinó que són un modest reconeixement més que merescut. Moltíssimes gràcies a les dos Loles!

Acompanyem la publicació amb tres fotos molt boniques de la família en les que podeu vore, entre altres, a Lola Peris, al seu home Pepe Mollar, al seu fill Pepe Mollar Peris i la seua filla Lola Mollar Peris.

Sinopsi:

Lola Peris Masià (1928) ens parla del que van fer en guerra, de la seua vida com a modista, de quan van ser casers a la Regenta, de les seues relacions familiars, de l'escola, dels seus pares, del seu volgut germà Juanito i de molt més. Ens apropa a un passat en què les dones anaven a les cases de les modistes a demanar un trage a mida, però també pantalons o calçonets per als marits. Ens acompanya en l'entrevista la seua filla, Lola Mollar Peris, que complementa les explicacions de sa mare amb alguns comentaris molt enriquidors.

Transcripció:

Jo sóc l'aueta més velleta de tots, que jo sóc la més velleta de tota la família.

La més velleta ja, home!

Se nota, tat? [risses].

Perquè quants anys té vosté?

Jo tinc noranta... i quants, Lolín?

Lola Mollar (filla).- Quatre.

Noranta quatre! Ui, pues està molt bé!

Lola Peris.- Sí! Joestic bé. Llevant de les cames que no van anant... però lo demás bé, i el cap bé. Encà que me s'olvida algo.

És precís.

És precís, que els joves tamé se... [risses], tamé s'olviden coses, tamé.

I a vosté com li diuen?

Dolores. Me diuen Lola, tots. Però quasi sempre hi ha qui: "xica, Dolores!" I pues Dolores, Dolores. És Dolores, Lola, Lolita i tots els noms.

És Dolores Peris...

Masià. Peris Masià. Tenim dos apellidos, uno de mon pare i de ma mare. Mon pare de Peris i ma mare de Masià.

Els eren d'ací de les Alqueries...

Sí, sí, sí. Ells eren... mon pare era d'Artana. Però pa casar-se se'n va vindre ací. Però ma mare era d'ací, però ma mare [inintel·ligible] tamé. Ells eren majors tamé.

Els eren llauradors, treballaven al camp.

Mon pare sí, ma mare anava a l'almacén. A l'almacén i a Burriana anava a peu. No és mentira, eh?, vos dic la veritat. No és mentira, no.

A on vivien?

En les Alqueries!

Però què vivien, a algun pany viurien.

Lola Mollar (filla).- No vivien propet de la Regenta, mare?

Lola Peris.- Ah, sí, a la Regenta he viscut jo d'anys.

Ah, vosté tamé?

Sí, a la Regenta. I tenia a Lolita i al meu fill, li diem Pepe, "Pepito! Ven aquí". Vosatros heu anat mai a la Regenta?

No hem entrat, per fora.

Lola Peris.- Per fora. Pues li hauríeu de fer una visiteta com fora. Allò és grandíssim.

Lola Mollar (filla).- Ma mare, allí en la Regenta, era la casera. Pilar la de la Regenta, la Fenollosa, sempre tenia casers. I ma mare vam estar tres o quatre anys allí de casers. Quan se va casar Pilar.

Una bonica fotografia de la família Mollar Peris a final dels 50 – principis dels 60. Vestida de blanc veiem a una xicoteta Lola Mollar, al costat està el seu germà Pepe que s'amaga contra el davantal de Lola Peris, sa mare i també vestit de negre està Pepe Mollar, pare de la família.

Lola Peris.- Jo vaig anar a viure a la Regenta, perquè jo... era casà amb el meu home, que encà viu. Pues mo n'anem a la Regenta i ahí treballava en la Regenta, el meu home, però no amb qualsevol cosa, amb el lligó! Què te pareix!

Amigo, a cavar hort.

Per ahí, per ahí, i el meu home amb el lligó [risses]. Què teníem que fer. Venia el gendre i cobràvem perquè... Què se cobrava entonces? Huit pessetes o un duro o lo que siga. Una misèria.

Una misèria.

Pa entonces, una misèria. Mon pare tamé va treballar i ma mare tamé. Ma mare estava en el almacén de les taronges. I el meu germà estava en l'escola encara. Que anava a escola, era el més xicotet.

Vosté tamé haurà anat al almacén.

Claro! He anat a l'almacén. A molts puestos he anat jo.

I a quina escola anava vosté?

A ixa escola que està...

A la plaça?

Una escola que està pac allí.

A la de la Palmera?

Sí, a la Palmera. Per ahí està l'escola, a la banda de dalt del camí. I allí anava jo tamé a l'escola. Allí se deprenia a muntó, però tots no podem dependre molt.

Tots no som iguals.

Però jo... me va tocar a la primera cadira i dic "ui, què vergonya"... I tenia amb mi, com era una tauleta aixina [ampla], pues tenia una xica que la van ficar amb mi, de parella. Aquella no sabia res. I jo dic "Maruja, tu què pintes ací?" i ella diu "lo que fas tu!" i dic "jo? Ves-te'n a ta casa, ves-te'n" [risses]. Això a les Alqueries [5 min.]. Li deien Maruja, Maruja la Cartera, que ella lo sap... però ixa xica s'ha mort fa molts anys, era de la meua edat, però ja fa anys que s'ha mort. A repartir cartes, anava.

Pues jo era joveneta i me diu "pues queda't ací, Lolita, i mos faràs la faena" i jo "sí, gràcies". Limpiant-los tota la casa. Tota la casa... tot el palàcio, que això és un palàcio de gran. Mare, és grandíssima. I jo un dia li ho vaig dir: "Pilar, a mi no em dones més faena que jo estic hasta ací de vosatros". Jo li ho vaig dir tot perquè ens coneixíem a muntó. Diu "què vols dir?", dic "dona, què te pareix? Açò tan gran i jo ahí assoletes limpiant". Assoletes estava. I quan me vaig cansar jo dic "hala, Pilar, adios... y hasta siempre". Hala, a fer punyetes [risses]. I és que era aixina. Jo és que anava a fer la faena, però pagar què me pagava, quatre misèries. Ostras! I ma mare diu "[inintel·ligible], igual té, igual té, igual té". Ma mare sempre dia igual, pobreta. Perquè dia "ixos dinés, ixos dinés..." Ixos dinés no eren els dinés de ara, eren aixina de pessetes [risses]. No, era aixina, no és mentira. I allí és que és molt gran. I el meu fill [es

referix al seu germà Juan] que era jovenet, li arreglava els bous i els borregos que tenia que ahí hi ha un puesto que hi ha moltíssim de lloc. I fea "fill", el meu fill [de nou parlant del seu germà Juan] "fill, no vages ahí dins que ixos animals te faran mal" i diu "no, ixos no fan mal". Que no fan mal? No li van fer mal des de luego, però ell tampoc va entrar molt. Li feien por. És que allí hi havien molts corrals i en tots hi havien animalets. Però a l'atre puesto érem xiques! I a l'atre puesto "ahí a les xiques tu no entres" i els xics se quedaven al carrer. Això no és mentirà, això és veritat, és veritat, sí. I jo quant he anat tamé a limpijar-los! Tot lo dia, i estava morta. Em feien limpijar allí a la Regenta, perquè allò és grandíssim, grandíssim. Jo a l'última hora li dic "Pilar", diu "què passa?", dic "jo me'n torne a casa, perquè estic hasta el gorro [rissa]". I ella, vaig dir-li-ho a sa mare, i diu "pues tens raó, dis-li-ho a la meua filla. - Pues sí que li ho diré". I "Pilar... adió".

Lola Mollar (filla).- Conte-los quan se va casar Pilar, que mosatros vivíem allí quan se va casar Pilar.

Lola Peris.- Perquè vam fer paella.

Lola Mollar (filla).- Ah, qui la va fer la paella?

Lola Peris.- Mon pare... ui, el meu home!

Lola Mollar (filla).- Ah! [risses].

Lola Peris.- El meu home, el meu home fea la paella. I allí al puesto que fea la paella, allí n'hi ha un pou. N'hi ha un pou d'auia i diu el meu home "dis-li-ho a Antonieta, veges si pots traure auia d'ah" i diu, jo què sé que... tenia por! I li ho vaig dir jo: "escolta, Antonieta, podem traure auia del pou?" i diu "claro!". Auia del pou. I el meu home va fer la paella amb auia del pou.

Lola Mollar (filla).- Pa la despedida de soltera va vindre la família de Barcelona de part de l'home i mon pare va fer la paella i tenim per ahí una foto tots rodant la paella [10 min.], amb els nóvios escudellant.

Lola Peris.- Mosatros mos ríem molt allí. Perquè elles eren riques, però complien de complir amb la gent que arribava. I a treballar anaven molts de les Alqueries a treballar allí.

Molta gent.

Lola Peris.- Però a treballar els horts. Mon pare era el primer que anava, perquè no estàvem molt lluny tampoc pa viure i el meu fill [el seu germà Juan] que era un xiquet fea "mare, jo vull treballar a la Regenta. -A la Regenta? I tu de què vols treballar? -i diu- tot!" [risses]. El meu fill [germà] que era aixina [de xicotet]. Era xicotet el meu fill entonces i la meua filla tamé...

Lola Mollar (filla).- Sí que tinc recuerdos, eh?

Lola Peris.- Era xicoteta. Tamé la tenia ahí la Pilar. I li fea el monyo...

Lola Mollar (filla).- Jo quan Pilar se va casar... quan la vaig vore baixar de sa casa -vaig entrar en sa casa-, jo no havia vist una dona tan guapa mai en la vida. Claro, anava amb un trage blanc molt lujós... Sí. El home era dentiste, l'home.

Era dentiste.

Lola Mollar (filla).- Sí, era dentiste català.

Lola Peris.- Lo que no gasten és lujo. Lujo no ne gasten. Bueno, ara no ho sé, ja fa anys que no vaig. I ell no gastava lujo. Ella tenia cotxe... I sa mare quan l'agarrava, ella dia "filla, porta'm ací o allà" i la filla corrents a agarrar a sa mare i a portar-la a comprar a les Alqueries, a l'hort, a on siga... Però sa mare ja no està, fa molts anys d'això.

De nou estem en els anys 58-60. Ací tenim un record de la primera comunió de Lola Mollar, amb els seus pares i el seu germanet Pepe un poquet més fadrí que en la foto anterior. Tot i que normalment no feia este tipus de trage, Lola ens contava que sí que va fer el de comunió de la filla que veiem ací. Segurament estan en front dels Jubilats/ Biblioteca actuals, que encara seria escola. És un lloc típic per fer-se les fotos de comunió al poble.

Fa molts anys.

Lola Peris.- Fa molts anys. I veus el meu fill [germà], el meu fill anava a treballar pac allà. I era jovenet. Pues treballàvem pa d'ella i ella feia "Pepito! -ella li deia Pepito- vine un moment". Claro, era el més xicotet: "que què volia?", i ella: "tu mos faries açò o açò atre?", però de faena. Però ella volia que anara a vore els bous! Els bous i els borreguets, allí tenia de tot ella, i l'almacén pa les taronges, tamé el tenia, l'almacén.

Ah, estava ahí tamé?

Lola Peris.- No, estava ma mare. Ma mare i atres dones d'ací de les Alqueries, ple de dones estava. Però l'almacén estava molt bé, i limpio limpio, eh? Perquè sa mare li ho va dir, diu "Lolita, això que ho limpien bé", i diu "ja està tot limpio". Sí, claro, ho havíem de limpijar tot mosatros, de raere el poal...

Perquè ella, Pilar, a vegades eixien de casa i dia "a on aniré". Pues anava a

una casa que està ací fora o venia a ma casa. A ma casa tamé va vindre, tamé. I jo dic "i tu en qui vens?". Una volta li vaig dir: "I tu amb qui vens?", i diu "jo vinc assoles" -la filla-, que són aixina molt senzilletes, tu no les coneixes? Però ella bona persona. I sa mare tamé. Només té que a sa mare no li agradava guisar, guisar no, pues ja ho fea la seua filla o sa mare. Però estàvem bé. Però jo, mira, quan me vaig cansar d'estar ahí vaig dir "mira, Pilar, jo ja m'he cansat", que era molt pesat estar allí i amb bous que hi havia i amb borregos i de tot. I cotxes. Allí vivien tots. Jo no tenia res des de luego, si volien pagar ja ne pagaven, ja, però pagaven molt poquet entonces.

Sí, entonces se pagava molt poquet en tots els puestos.

Una misèria.

Vosté, amb l'edat que té se'n recordarà de la guerra quan va estar ací.

Uh, claro! Jo vivia baix de la Creueta.

Baix de la Creueta?

Baix de la via. Te'n recordes?

Sí, clar, conec allò.

Ho coneixeràs, claro. Pues jo vivia ahí baix. Però que no estarà la casa ixa ja?

Ai, pues no sé.

Ja no vaig per allà jo.

I ací què van fer? Se'n van anar quan va vindre la guerra?

Sí!

I a on van anar?

Vam anar a Antella.

A Antella, ah!

Sí, que era una germana de ma mare, però ma mare diu "ací... nanai". Perquè vivia una cunyà que tenia no sé quants xiquets i ma mare diu "no, això s'ha acabat". I diu "Maria! -a la germana- jo me'n vaig que tinc un companyero d'Alginet". Un companyero, que era un companyero d'anar a la mili. I li ho va dir mon pare i diu "pues aneu" [15 min.]. I li van dir que se n'anara.

Lola Mollar (filla).- Se'n van anar a Antella i resulta que van anar a la casa que diu ma mare i ahí hi havien molts xiquets i m'auela en portava quatre i no n'hi havia menjar i no els aplegava menjar, i entones li van dir a m'auelo, un amic de m'auelo -que és lo que diu mare- de servir: "vine-te'n a ma casa". I se'n van anar... com està?... primer a Antella i despues a Alginet i ahí van poder menjar, perquè allí a l'atra casa no n'hi havia menjar. I què li va passar a la seua germana Vicentica en Alginet? Nóvio va topetar la tia. La tia tenia quinze anys, la germana de ma mare, i se va casar amb u d'Alginet. Claro, de bien merecer, claro.

Lola Peris.- Despues van vindre al cap d'un temps, van vindre ací a les Alqueries a vore-mos perquè eren ma mare i mon pare, els dos.

Lola Mollar (filla).- O siga que en les guerres igual se topeta nóvio [risses]. Sí, sí.

Lola Peris.- Però què tenim que fer? Farem lo que podrem. I ací mos hem fet casa i avant. El meu fill [el seu germà Juan], que li diuen Pepe, pues venia per ací, com estava ja pintat ahí fora, feia "mare, i açò que és tan xicotet, ací mos hem de posar a viure?". I dic "sí, fill [germà], ja la farem més gran".

Lola Mollar (filla).- Això és el solar de la cooperativa de cases que el van sortejar i estaven com si fora els carafals que posen a la plaça de bous: un trosset i el número. I entones vam vindre i mos va tocar, per exemple el número 30... 36, el 36 i claro era un trosset aixina xicotiu! Però mira si és gran, mos sobra. 112 metres quadrats.

Lola Peris.- Això tot alreudor tot eren tarongers, tot horts, i ara són cases. De Burriana vénen... tu coneixes gent de Burriana? Pues de Burriana vénen, venien, ací a les Alqueries i mosatros ja vivíem ací i diu "venim pa vore les Alqueries perquè no sabem ni com són". Jo faig un dia i dic "pues mire, ja pot passar". I entren per les Alqueris i diu "filla, açò és més gran que ma casa" [risses].

I mos enriem... mosatros lo que fèiem era riure-mos perquè amb l'edat que teníem... a vore què havies de fer, plorar? [risses] Te'n rius.

Despues de guerra ací lo que havia era molt d'estraperlo. Del poble, la gent fea estraperlo?

Lola Peris.- Estraperlo, sí, sí, sí. Ahí per la Creueta, per ahí amunt a la dreta hi havia dos cases de vendre tot, de tot venien. I ma mare fea "jo aniria a comprar... però me dóna vergonya". Anar a comprar [risses]. Però mira, açò s'ha acabat. S'ha acabat ja. Perquè jo no sé ara que vagen a vendre per les cases.

No...

Tat que no? Això s'ha acabat ja. Però és que hi havia una [inintel·ligible] que... Vivien gent hasta allà al Palmeral. N'hi havia gent, en les casetes que tenien.

Bueno, vosté ha treballat tota la vida.

La família Mollar Peris en la comunió d'una cosina ací a les Alqueries, també sobre els anys 60. El primer de l'esquerra, amb una botella a la mà és Pepe Mollar pare.

Jo, sempre treballant, a lo que siga. A l'hort.

A l'hort ha treballat?

A l'hort tamé, sí senyor. A l'hort. A collir taronges i a plegar de terra tot lo que n'hi havia. I el meu fill [germà] tamé treballava "al campo" que dic jo, perquè ell com era més sabut pues li ficaven al campo.

Lola Mollar (filla).- Ixe era el seu germà, mare. És que el seu germà, li diuen Juan, mosatros sempre diem Juanito, ha estat treballant hasta que s'ha jubilat en la Caixa Rural de les Alqueries. Sí, era molt sabut el seu germà. I va estudiar, com aquell que diu, no carrera, però estudios, después de casar-se i va entrar a treballar... estava treballant amb el Rutllet, en l'oficina del Rutllet i d'allí se'n va anar a la Caixa Rural i en la Caixa Rural s'ha jubilat. I claro, pues ma mare quan diu de Pepe és mon tio Juan que era sabut, el home ja era sabut en aquell entonces, lo que passa és que no hi haven poders pa anar a estudiar una carrera.

Lola Peris.- Sí que venien uns mestres que feien escola, feien escola pals que estaven ací, i el meu fill [germà] va anar. I después diu "però tu no digues a ningú que estàs anant a escola ací" -feien les mestres **[20 min.]**. Quan va vindre a casa diu "mare, no puc dir-li res, perquè les mestres m'han dit que no diga res" i dic "tu dis-m'ho a mi esplaet esplaet i..." i m'ho dia. Parle d'escola. I mon pare tamé, diu "com anat escola?" i diu "anant, amb els peus!" [risses]. L'escola està propeta de casa, ma casa d'allí baix de la Creueta. I al meu fill [germà] li agradava molt l'escola. Era molt sabut.

Lola Mollar (filla).- El seu germà, mare. El seu germà Juan, Juanito. El seu fill no, el seu germà.

Lola Peris.- Ai, Juanito!

Lola Mollar (filla).- Juanito. El seu fill no, el seu germà.

Lola Peris.- Juan Peris Masià.

Lola Mollar (filla).- Sí, el seu germà. Ella el volia molt al seu germà. Ui, mare meua!

Lola Peris.- Ui, sí.

Lola Mollar (filla).- És que els seus pares ja sabien de lletra. Sí, són pare i sa mare eren de lletra, sí. M'auelo era sabut, sabut. D'ixos que llegia el diari en aquell entones... Sí.

Lola Peris.- L'auelo sí, l'auelo era sabut.

Lola Mollar (filla).- Jo és que l'he conegut molt poquet, però ma mare sempre ho diu, que era molt de llegir el diari... la Primera República, la Segon República i tot això.

Lola Peris.- I mon pare fa "tu què fas, estudies o no estudies?" i dic "sí, pare, estudie totes les dies", però estudiava, el meu fill [germà] estudiava.

Vosté tamé és sabuda.

Lola Mollar (filla).- Jo? [risses] Diu que sóc sabuda, pues no ho sé. Però sé llegir i escriure, tamé sé. I parlar tamé sé de quan en quan, perquè si no no en faríem ni una [risses].

I mos han dit que vosté cosia.

Sí!

Vosté era modista.

Sí, era modista.

A on va dependre?

Lola Peris.- A on vaig dependre? En casa de la meua germana.

Lola Mollar (filla).- Ah, muy bien, a ca la seua germana, la seua germana major, la que se va casar amb el d'Alginet, ixa va fer Corte i confecció, però amb una professora. Entones ella li va ensenyar a ma mare, que ja ma mare no té el professorat, i ha cosit tota la vida ma mare, però entones se cosia de tot: abrigos, trages de jaquetes, de tot. Ma mare se passava el dia cosint.

Lola Peris.- Sí, ella vivia en l'estació. A l'estació vivia ella i ahí anava a dependre jo. I aquella diu "veges tu si deprens perquè jo ja no puc ensenyar-te més". Jo dic "bueno". La mestra vivia a l'estació, la que fea de mestra. No sé què s'haurà fet perquè jo no... Però bé, però ho passàvem bé.

Entonces cosien només roba pa dona.

Ui, pa dona, xiquet i pa un home tamé... pantalons...

Lola Mollar (filla).- Bueno, tamé algo, però no... Lo que cosia molt eren baberos d'escola, mare. Lo que cosien molt eren baberos d'escola. Ma mare se cosia vint baberos a la setmana.

Lola Peris.- Alguna cosa sí perquè les dones [inintel·ligible] tan importants i venien "Lolita, que no me faràs uns pantalons?", i "me faràs una falda?" i "me faràs uns calçoncillos?". Ho havia de fer tot.

Lola Mollar (filla).- I abrigos tamé. Abrigos, jaquetes, de tot, de tot. Segun la temporà: quan escomençaven en estiu... quan s'escomençava l'escola, al setembre, tenien que estar tots els baberets fets, que se feien en casa, aquells de xiquet, que no sé si tu ho hauràs conegut, rallaets amb trenzilleta, amb una veteta blanqueta repuntaeta, amb dos vetetes, una al costat de l'altra: el collet, els punyet i els bolsillets. Allò donava faena, sí, donava faena. I quan venia nadal, pues eren els abrigos.

Bueno i quin horari feia? Estaria tot el dia treballant.

Qui, jo?

Cosint.

Claro! I la meua germana tamé cosia.

Totes les hores del dia treballaria.

Lola Mollar (filla).- I part de la nit.

Lola Peris.- Cosir, cosir, cosir. És que jo he cosit de tot: pantalons, calçoncillos... llençols... de tot. I venien de Burriana, de Burriana venien a cosir-se roba i de Nules tamé. A ma casa. I jo dic, per favor, a on aneu vosatros que [inintel·ligible].

Pues era bona [risses].

Lola Mollar (filla).- Era molt ligera. Ma mare era molt ligera pa cosir. Jo sé cosir però jo sóc més lenta. Però ma mare era molt ligera. Se traïa la faena... en dilluns era el dia de tallar la roba i després tu dies "pues esta setmana me puc fer tot açò" i quan acabava divendres o dissabte allò... a no ser que se quedara alguna peça pendent... estava tot acabat. Arreplegar, arreplegar, arreplegar. I planxar-ho.

Lola Peris.- Bé, ho passàvem bé.

Ací en les Alqueries hi haurien moltes modistes, o no?

Ui, pues no n'hi havien moltes.

No moltes?

Lola Peris.- No. Dos o tres tot lo més. Primer!

Lola Mollar (filla).- Quan era modista vivíem al molí. A la casa del molí de la curva... Al molí antic, de blat. Sí. Ahí, quan era modista, antes de vindre ací vivíem allí.

Lola Peris.- Sí, al molí. Jo al molí a cusir. Cus que te cus, Doloretas [risses].

Lola Mollar (filla).- És que hem viscut en molts llocs [25 min.]. Allí hem viscut set anys. Allí vam viure set anys, allí en lo que és el molí mateixa. I ahí, bueno, allí venien les dones en cola a cosir, a cosir-se. Sí.

Lola Peris.- Jo he estat molt a gust anant allí. Al molí? Claro. Ara, ne tenia que són família meua. Però de les amigues menjàvem poc. A cada u va a la d'ell. Jo anava a la meua pa cosir.

Bueno i com sabien... les modes... com s'adeprenia això?

Lola Peris.- En les Alqueries.

Lola Mollar (filla).- En les revistes, mare. En els figurins ho miràvem. Ho miràvem en els figurins: venia la dona i mirava el figurí i dia "jo vullc esta bata".

Lola Peris.- Ah, sí, claro. Açò era lo normal.

Lola Mollar (filla).- Els figurins de antes no eren com ara que són fotografies, sinó que eren figurins dibuixats i entonces se veien molt el corte: si el vestit anava tallaet per ací o si era... encara en tindrè alguno per ahí. Tin en compte que la roba dels models d'ara està tret dels figurins.

Lola Peris.- La meua germana major, pues ella va ser la primera que va escomençar a cosir, que vivia en Alginet.

En Alginet, mos ha dit, sí, sí.

Lola Mollar (filla).- Ma tia molt bona modista. Ma tia cosia trages de nóvia i tot. Ma tia va emigrar a França i en França cosia trages de nóvia ella. En aquell entonces, sí. De tot, cosia de tot, però trages de nóvia tamé. Ara ja no s'estila.

Ara se compra.

Lola Mollar (filla).- Tot.

Lola Peris.- Ara no s'estila res ja. Menjar. I menjar bé, tenen que menjar bé, si no...

Lola Mollar (filla).- Ara venen hasta el menjar fet, ja no tenim ni que cuinar ja.

Lola Peris.- Mon pare tamé fea, quan venia a dinar "què fas [inintel·ligible]?" . Ma mare diu "xa!" Ma mare fea prompte el menjar, pa que dinàrem tots, que no hi havia u assolés. I jo fea "uuuh, què cara més dura, que mon pare li està demanant el dinar" i ella ha de guisar, pobreta, i és que tenia fam! És que entonces n'hi havia fam, entonces. Però ara no n'hi ha fam. Ara els tirem tots els dinés. Dinés no n'hi han ara ja. Tu en tens de dinés? No.

Pocs [risses].

Lola Peris.- Ui, pues guisar... claro, guisar. Això ho fea ma mare tot. Ma mare ficava un perol aixina, un perol aixina a la llar i el fea ple i ahí venien xics que encara treballaven a la Regenta a dinar a ma casa. Perquè el perol era gran aixina. I jo dia "ui, què vergonya" i ma mare me dia: "calla, calla, vergonya!".

I cosint se guanyava prou o era...

Ai, cosint... pues depenent de les peces, unes eren... baratos. I ara baratos. Jo no cus res ara, mala faena cusir ara! [risses]

I anava la gent a sa casa a medir-se?

Lola Peris.- Home, claro. Venien de Burriana i de Nules! Sí, sí, sí. De Burriana i de Nules venien a cosir-se roba a ma casa.

Lola Mollar (filla).- Que ho pregunte pel poble, tat que sí? que tots saben que és Lola la Modista. Tots diuen "Lola, me'n recorde..." -ahir mos ho dia una dona- "Lola, te'n recordes quan me vas cosir no sé què. -Pues sí, t'haurem cosit".

Lola Peris.- Ahí vivia un capellà i vivia un mestre, i el mestre va dir que vingueren a ma casa. I pues bé, venia a ma casa i jo pues m'afegia, me feia pa dependre i després ja sabia fer de tot.

Lola Mollar (filla).- Ara conte-los tamé què fea -entre moltes coses que no vos contarem que fea-, a qui curava? Als xiquets quan naixien... els xiquets quan naixien malets que els fea? No, la meua germana no, què els fea? Els curava l'hèrnia. Resulta que jo quan vaig nàixer me vaig herniar, saps lo que és un hèrnia, no? Vale, pues jo estava hernià dels dos costats. Entonces com el metge estava tan lluny, que el metge estava en la carretera general, pues era... li dien don José. I li va ensenyar a ma mare a embenar-te pa que se curara l'hèrnia, pa que l'hernieta se posara dins. I entonces ma mare va adependre tan bé que n'ha curat a lo menos a deu o dotze de les Alqueries. Venien acabats de nàixer i els embenava i se curaven, i no han tingut que operar-se mai més [30 min.]. Era la beneta, era amagar l'hernieta pa que la graseta quan engordaren... se curara.

Lola Peris.- Ara no tinc gana de fer res!

Lola Mollar (filla).- Açò és una lumbrera, ma mare. Tenia mà, tenia mà. Molts, molts xiquets. Ja te dic, lo menos deu o dotze segur. Però deu o dotze més que res de la època de 48 o 50 anys, de l'edat dels meus fills. Sí, perquè ja era més major i dien... el metge li feia "vés a Lola que Lola te l'embenarà", i venia. No ho haureu sentit dir mai això, pues. Perquè ara posen

aparatet... pues no. Entonces jo dic... perquè don José era molt bon metge i li va ensenyar, era posar l'hernieta dins i després benar, com un huit, enbenaves i se quedava ahí, quan engrossaven pues se curava. No era màgia ni curandera ni res, era una cosa normal. Jo tamé m'he curat, eh? Tamé me vaig curar.

Lola Peris.- Jo anava a escola, anava a escola i al mestre. Jo sabia llegir i fer tot, però a escola tenia que anar. A escola era l'escola perquè els mestres estaven en les Alqueries. Entonces, de la Creueta pac allà n'hi havien dos, de mestres. Dos mestres, de pac allà. I pac ací no sé els que n'hi haurien... per ahí per la plaça n'hi haurien. Clar, ahí a la plaça hi havien cases que hi havien mestres tamé.

Mosatros de les Alqueries, el nóvio... de les Alqueries. El nóvio de les Alqueries tamé.

Lola Mollar (filla).- Ah, el nóvio de les Alqueries el va buscar, veus?

Lola Peris.- El nóvio de les Alqueries tamé, i aixina tot.

Lola Mollar (filla).- I era ballaor el nóvio que tenia? El nóvio que tenia era ballaor?

Lola Peris.- Ui, claro! Dels ballaors! I ell venia sempre a buscar-me a mi. I jo li dic "xe, dixa'm estar que ja he ballat prou!" [risses].

I els dixaven ballar? Perquè estava prohibit ballar.

Lola Peris.- No, entonces no¹. Entonces els dumenges, els de casa, tots a ballar. A ballar a les cases que vivien allí. Pel poble. Vinga a ballar. I jo de vegades faig "xica, tinc que dependre a ballar? Pues a ballar!"

Lola Mollar (filla).- Sí, ma mare diu que ballaven, per exemple, el bàrrio d'allà de la Rosa pues... no sé dia entonces bàrrio de la Rosa, però allí les cases, que a lo millor hi havia... antes hi havien panys, hi havien quatre o cinc cases i en ixe pany sempre n'hi hauria... lo que no sé què tocarien, però a lo millor amb algun acordeon o qualsevol cosa pues sempre estaven... ma mare dia que sempre estaven ballant: ara ballem ací, ara ballem allà...

Lola Peris.- Ai, com ho hi havia atra cosa! No hi havia atra cosa ja. Si no se ballava no hi havia atra cosa. Estava a la Creueta, allí no ballàvem. Volíem ballar i l'ama diu "no, ara no se balla, més avant". Més avant, dic "hasta luego". Quan mos toca?

I amb tot lo que treballava... pa criar als fills, qui l'ajudava? Algú l'ajudaria.

Lola Peris.- Algú! Ma mare, pobreta, estava mala. I mon pare anava treballant pels horts.

Lola Mollar (filla).- Mare, mala no. Les meues aueles se van morir abans de nàixer jo. Entonces vos vam cuidar assoles mosatros. Sí, com ma mare estava en casa... I en la meua època jo me'n vaig anar molt prompte a treballar tamé, no necessitava que me cuidara ningú, no.

¹ Lola explica que ballaven en una casa. En molts pobles es feia així precisament perquè estava prohibit ballar en públic.